

ПРАВОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ОБІГУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЦИФРОВОЇ ВАЛЮТИ

Тицька Я. О.

*доктор юридичних наук, доцент
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна*

Питання обігу електронних грошей залишається одним з ключових викликів національного та міжнародного правопорядку, який не може залишитися поза вирішенням, зокрема у правовій моделі України.

Водночас Закон України «Про платіжні послуги» від 30 червня 2021 р. № 1591-IX надав доволі абстрактне визначення як електронних грошей, так і їх емітенту. Зокрема, очевидно, що тлумачення цих грошей як «одиниць вартості, що зберігаються в електронному вигляді, випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій, які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей» [5] фактично виокремлює лише такі ознаки електронних грошей як їх електронний вигляд та як засіб платежу.

Таким чином, відповідне визначення залишається не дефініцією, а просто констатацією правотворцем факту існування чогось, що є, з одного боку, електронним, а з іншого боку – грошима. Можна констатувати, що ця дефініція була запозиченою з Положення про електронні гроші в Україні, затвердженого ще постановою Правління Нацбанку України від 4 листопада 2010 р. № 481 [2], із достатньо технічними змінами.

Так саме й визначаючи емітента електронних грошей як «установу електронних грошей або інша визначена цим Законом юридична особа, яка надає платіжні послуги з випуску електронних грошей та виконання платіжних операцій з ними, у тому числі відкриття та обслуговування електронних гаманців, та має право на надання такої платіжної послуги відповідно до цього Закону» законодавець фактично констатує факт, що якість структури випускають електронні гроші, й ті з них, що роблять це законно, стають в Україні їх легальними емітентами.

При цьому наявні відомчі накази у сфері електронних грошей у частині визначень містять відсилання саме до цих дефініцій. Водночас у п. 8 ст. 2 Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними, затвердженого постановою правління Нацбанку України від 29 вересня 2022 р. № 210 емітент має інше визначення.

Зокрема до них віднесене не тільки банки, вітчизняні установи електронних грошей чи філії відповідних іноземних установ, але й Нацбанк, українського оператора поштового зв'язку себто «Укрпошту», а також

невизначене коло «органі державної влади та місцевого самоврядування». Саме ж нормативне бачення емісії у цьому визначенні дублює наведене вище положення Закону № 1591-IX. Втім, крім емісії це Положення надає окреме визначення й випуску електронних грошей.

Цей процес детермінується як «складова фінансової платіжної послуги з випуску електронних грошей та виконання платіжних операцій з ними», й знов таки запроваджує щодо електронних грошей змішування категорій «надання», «випуску» та «емісії». Зокрема у ст. 69 та 70 цього Положення вказується про «електронні гроші, номіновані в іноземній валюті, випущені іноземною установою електронних грошей за межами України», та водночас у ст. 23 зазначається, що «емітенти мають право здійснювати випуск електронних грошей, номінованих виключно в гривні, для використання їх на території України» [4].

Таким чином поза процедурами, визначеними у вказаному Положенні, залишаються питання випуску та обігу електронних грошей у гривні для використання поза межами України, діяльності резидентів України як емітентів електронних грошей за кордоном тощо. При цьому національну цифрову валюту в Україні фактично не створено досі.

Вітчизняний дослідник С.О. Грицай заявляв у серії власних публікацій, що Нацбанк України нібито з 2016 року став «формувати основні вектори роботи» щодо «концепції створення е-гривні» як власне національної цифрової валюти. Втім, цей дослідник цитує насамперед пресрелізи про «закриті пілотні проекти», міжнародні конференції та «обговорення варіанти дизайну та архітектури майбутньої е-гривні».

При цьому стверджується про бачення Нацбанком української електронної валюти як «засобу роздрібних безготівкових платежів із можливим функціоналом "програмованих" грошей», водночас і як знаряддя сфери обігу віртуальних активів, та як «знаряддя здійснення транскордонних платежів» [1, с. 358].

Втім, сам Нацбанк України у презентації 2023 року пропонує бачення е-гривні суто у вимірі дефініцій міжнародних фінансових інституцій, як «цифрової форми фіатних грошей», що випускається державою, або ж її центральним банком, та має ознаки загальнодоступності та «статусу законного платіжного засобу», а сам центральний банк, має зобов'язання щодо її забезпечення.

Втім, станом на час оприлюднення цієї презентації серед ключових досягнень у розробці національної цифрової валюти Нацбанк заявив про проведені «опитування експертів» та про реєстрацію за собою торгової марки «е-гривня» [2].

Таким чином правові перспективи обігу національної цифрової валюти в Україні носять дещо невизначений характер, а імплементація відповідних європейських та глобальних нормативних стандартів потребуватиме на додаткові наукові дослідження.

Література:

1. Грицай С.О. Перспективи та тенденції появи CBDC в Україні: проект «е-гривня». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 354–359.
2. Е-гривня – цифрові гроші Національного банку України. Проект концепції впровадження. *НБУ*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Draft_vision_introducing_e-hryvnia_2023.pdf
3. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей. Постанова Національного банку України від 4 листопада 2010 р. № 481. *Офіційний вісник України*. 2010. № 100. Ст. 3571.
4. Про затвердження Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними: постанова Правління Національного банку України від 29 вересня 2022 р. № 210. *Офіційний вісник України*. 2023. № 65. Т. 2. Ст. 3727.
5. Про платіжні послуги: Закон України від 30 червня 2021 р. № 1591-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 10–11. Ст. 26.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-1-22>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Тодорич І. В.

*аспірантка першого курсу кафедри державно-правових дисциплін
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна*

Цифрова інфраструктура виступає технологічною основою сучасних економічних процесів і охоплює системи електронної ідентифікації, цифрові реєстри, електронний документообіг, платіжні сервіси, цифрові платформи та засоби кібербезпеки. Від рівня її нормативно-правового забезпечення залежить ефективність функціонування електронного бізнесу, захист прав учасників цифрових правовідносин, рівень довіри до електронних сервісів та інвестиційна привабливість цифрового ринку України.

На слушну думку Ю. О. Нікітіна, «...цифрова трансформація – це процес переходу до нових способів діяльності підприємства шляхом впровадження цифрових технологій та цифрових сервісів, що базується на стратегічному партнерстві всіх зацікавлених сторін та одночасної розробки